

לכה את עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרג
ערש"ק פרשת פנחס ה'תשע"ז

פרים וכבשים - ומה עם האיילים?

היחס למקיים מצוה שלא לשמה

בהא דפוסקין צדקה על היתומים

חשיבותו של הכסף המצמיח

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת פנחס, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרג), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רכבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

העבודה צ"ל עם הגוף דוקא, וכפי שפירש הבעש"ט בפסוק "כי תראה חמור שונאך גר' עזוב תעזוב עמו".

(ב' כסלו תשי"ד)

כשם שהשיטה השני' אינה נכונה כך גם השיטה הראשונה

בכלל ישנם ב' שיטות:

(א) האדם מתמסר לגמרי להנשמה, אלא, כיון ש"על כרחך אתה חי", מוכרח הוא לוותר להגוף בדברים המוכרחים ביותר לצורך קיומו, אבל ענינים של מותרות, שביכלתו להתקיים בלעדיהם, אינו נותן להגוף, ואדרבה - הוא עוסק בתעניות וסיגופים ובשבירת הגוף, וגם לאותם הדברים המוכרחים לגוף לצורך קיומו, מתייחס הוא כמו לדבר בלתי-רצוי ("אן אָנשיקעניש").

(ב) האדם מתמסר לגמרי להגוף, בטענה שגם הגוף נברא ע"י הקב"ה. אלא מאי, ישנה גם הנשמה - אזי נותן לה את הדברים המוכרחים לצורך קיומה, אבל לא יותר מכך: בתפלה - מסתפק הוא בתפלה קצרה, "ברוך שאמר", "אשרי", "ישתבח" וכו'; בתורה - מסתפק הוא ב"פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית", או אפילו ב"קריאת שמע שחרית וערבית" בלבד; ועד"ז בקו הצדקה. גם זה מספיק - טוען הוא - לקיום הנשמה, ואין צורך ביותר מכך.

והנה, כשם שהשיטה השני' (התמסרות להגוף בלבד) בודאי אינה נכונה...

כמו"כ גם השיטה הראשונה (שלא להתעסק עם הגוף כלל) - אינה שיטה נכונה, אלא יש להתעסק עם הגוף, ולעשות מגשם הגוף עצמו - כלי לאלקות.

(שמחת תורה תשי"ט)

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנאץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש Head Office
ת.ד. 2033 1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000 Brooklyn, NY 11213
03-738-3734 United States
Likras@likras.org (718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

נדפס באדיבות: The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237 • (718) 628-6700

תוכן הענינים

מקרא אני דורש.....ה

ה"פרים" וה"כבשים" כנגד האומות וישראל, ומה עם ה"אילים"?

מדוע מפרש רש"י הרמז בה"פרים" וה"כבשים" ואינו מפרש הרמז ב"אילים"? / מה הקשר בין רמזי הקרבנות של חג הפסח לקרבנות חג הסוכות? / ביאור רמזי קרבנות המועדים בפירוש רש"י והרמז שנאמר בפסח אך מבאר גם את קרבנות חג הסוכות

(נ"פ לקושי שיחות חכ"ג עמ' 198 ואילך)

פנינים... עיונים וביאורים קצרים.....ח

מדוע לא נמנו "להודיע חיבתך"? / דברה תורה כלשון בני אדם

יינה של תורה.....ט

היחס למקיים מצוה שלא לשמה

הריגת זמרי – אכזריות או השכנת שלום / אין לזלזל במקיים מצוה לתועלת עצמו / אין זו גאוותו של הזולת כי אם גאוותו ועצלנותו שלו / הבחינה האמתית בהנהגת האדם

(נ"פ לקושי שיחות ח"ח עמ' 160 ואילך)

פנינים... דרוש ואגדה.....יג

כחה של "הרהור תשובה" / בין הפרים לכבשים משהרב בית המקדש

חידושי סוגיות.....יד

בהא דאין פוסקין צדקה על היתומים

יפלפל בביאורי הפוסקים בהא דצדקה חשיבא מצוה שאין לה קצבה, ועפ"ז יחדש ביאור בטעם הדין שאין פוסקין צדקה על יתומים

(נ"פ לקושי שיחות חל"ח עמ' 111 ואילך)

תורת חיים.....יח

יְקַרְבַּ מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן רְאוּיָה הִיְתָה פִּרְשָׁה זֹו לִהְבֵּת עַל יְדֵי מֹשֶׁה, אֵלָּא שׁוּבוּ בְּנוֹת צִלְפָּחֵד וּנְכַתְּבָה עַל יָדָן (פנחס כו, ה. רש"י)

דרכי החסידות.....כ

חשיבותו של הכסף-זבל

הוספה.....כב

לקט דברות קודש אודות העבודה להעלות את הגוף ולא לשברו על ידי תעניות וסיגופים

לקראת שבת

כה

שהיתה למעלה קודם ירידתה בגוף, שאז היתה בתנועה של אהבה ויראה, ולא היתה לה שום שייכות לענינים גשמיים; ואילו עתה, בהיותה בגוף, מלבד זאת שעושה את הענינים הגשמיים שמוכרח בהם, הרי הוא עושה זאת מתוך תענוג וחשק: אם חסר מלח במאכל מוסיף הוא מלח, וכיו"ב – הרי גם אם עדיין אינו אוחז במדריגה זו (שלא ירגיש תענוג בענינים גשמיים), תפעל בו ההתבוננות עכ"פ בהנוגע לפועל, שאכילתו תהי' כדבעי.

(ליל שמחת תורה תשס"ו)

כי תראה חמור שונאך... עזוב תעזוב עמו

ידועה תורת הבעש"ט (כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סי' כא) על הפסוק "כי תראה חמור שונאך וגו'" – בנוגע לעבודה עם הגוף דוקא:

"כי תראה חמור" – כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך שהוא הגוף, תראה – "שונאך" – שהוא שונא את הנשמה המתגעגעת לאלקות ורוחניות, שכן, בהתחלת חיי האדם ובהתחלת העבודה, שונאים הגוף והנשמה זה את זה,

"רובץ תחת משאו" – "משא" קאי על העול דתורה ומצוות, ומשא זה הוא "משאו", משא שלו (של הגוף), שלכן ניתנו המצוות לנשמות בגופים דוקא, כיון שהכוונה היא בשביל לזכך את הגוף, ואעפ"כ, ה"ז נחשב אצלו ל"משא", ואינו חפץ בכך, ובמילא ה"ה "רובץ תחת משאו",

"וחדלת מעזוב לו" – יכול הנך לחשוב שכיון שהגוף "רובץ תחת משאו", אזי תתעסק בעבודה השייכת לנשמה, ואילו את הגוף תשבור ע"י תעניות וסיגופים – על זה נאמר: "עזוב תעזוב עמו" – כיון שצריכים לברר ולזכך את הגוף דוקא.

(ש"פ חיי שרה תשי"א)

אם אופן עבודת רבינו הזקן היתה בדוגמא של מעלה, לא מסתבר סיפור זה

פעם אמרו במעמד כ"ק מו"ח אדמו"ר, בהיותו באטוואצק, שיש סברא שרבינו הזקן הי' נוהג להתענות משבת לשבת, והי' שובר הצום עם פרוסת לחם בלבד. ואמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שלא שמע סיפור זה, ואח"כ הוסיף, שלפי מה ששמע אודות רבינו הזקן, שאופן עבודתו היתה בדוגמא של מעלה, לא מסתבר סיפור זה, שכן, למעלה ישנו הענין ד"בין הערביים תאכלו גו' ובבוקר תשבעו", ובמילא, אין מקום לכללות הענין של תעניות וסיגופים. – ענין זה שייך רק בתור תיקונים, אבל לא "תמידים כסדרן".

וכמו כן ידוע שהבעש"ט כתב לתלמידו בעל התולדות שלא יתענה, כיון שסדר

הפרוטות ("די פאָר סענט") המיועדות לתשלום הביטוח, אבל גם הוא מעוניין שהלקוח יאריך ימים ושנים טובות.

תכלית ביטול הגוף הוא להמשיך חיי הגוף

ובנוגע להנמשל – יש גם עצה כיצד לפעול אריכות ימים ושנים טובות עבור ה"לקוחות", שהם רמ"ח אברי הגוף – כדאי לא בדרושי חסידות שפעולת הביטול בהגוף ממשיכה חיי הגוף כפשוטם, כמ"ש (משלי יט, כג) "יראת ה' לחיים".

ובמילא, יכול הוא לשמש סוכן של חברת-ביטוח, להלך ולהכריז (להגוף ונה"ב) שצריכים לזכור אודות יום

המיתה, אבל, עליו לדעת שלאח"כ צריכה להיות עבודתו באופן כזה שאצל כל השייכים אליו (הלקוחות) יתוסף אריכות ימים ושנים טובות ברוחניות, ובמילא גם אריכות ימים ושנים טובות בגשמיות.

תכלית ביטול הגוף הוא להמשיך חיי הגוף

ואז ממלאים ומשלימים את הכוונה והשליחות של הנשמה בירידתה למטה לצורך העבודה – באופן הטוב, מתוך הרחבה, מנוחת הנפש ומנוחת הגוף, ובאופן ד"עולמך תראה בחיך", בהיות הנשמה מלוכשת בגוף גשמי, ופועלת עמו בעוה"ז הגשמי, לאורך ימים ושנים טובות.

(י"ג תמוז תשי"א)

ובמילא, יכול הוא לשמש סוכן של חברת-ביטוח, להלך ולהכריז (להגוף ונה"ב) שצריכים לזכור אודות יום

בימינו ענין התענית איננו עבודה, אלא העבודה היא – באכילה לשם שמים

גם בענין האכילה – צריכה להיות עבודה, דהיינו, שהאכילה תהי' לשם שמים.

ואדרבה: בימינו עיקר העבודה היא באכילה, ולא בתענית –

כפי שאמר כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, שבדורות שלפנינו היתה עבודה בענין של צום ותענית, כיון שלא היו מסתכלים כ"כ זה על הנהגתו של זה, ואפילו אם ידעו שפלוני מתענה, לא היו עושים מזה "מציאות" ("קיינ וועזן"), ולכן הי' אפשר לפעול שענין התענית יהי' באמיתיות;

משא"כ בימינו, כאשר כל אחד מסתכל על חבירו, ומכל דבר עושים "מציאות" – אזי ענין התענית אינו עבודה, כי, אפילו אם יעלה בידו שאיש לא ידע על כך, הרי עצם הידיעה שאם יודע הדבר אזי יעשו מכך "מציאות" ("אָ גאַנצן צימעס און וועזן"), מביאה אותו לידי ישות ("ער ווערט פון דעם ברייטער ווי לענגער..."), מצד המחשבה שאילו יצויר שהדבר יודע לחבירו, בודאי יכבדנו מאד!...

ולכן, בימינו ענין התענית איננו עבודה, והעבודה היא – באכילה, שתהי' לשם שמים.

והדרך לזה – ע"י ההתבוננות שיתבונן האדם בהמעמד ומצב של נשמתו כמו

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

ה"פרים" וה"כבשים" כנגד האומות וישראל, ומה עם ה"אילים"?

מדוע מפרש רש"י הרמז בה"פרים" וה"כבשים" ואינו מפרש הרמז ב"אילים"? / מה הקשר בין רמזי הקרבנות של חג הפסח לקרבנות חג הסוכות? / ביאור רמזי קרבנות המועדים בפירוש רש"י והרמז שנאמר בפסח אך מבאר גם את קרבנות חג הסוכות

א. בקשר לקרבנות החג – חג הסוכות – המנויים בפרשתנו, מתעכב רש"י על הפסוק "ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים" (כט, יח) – ומפרש את רמזי הקרבנות דפרים וכבשים, וזה לשונו:

"ומנחתם ונסכיהם לפרים – פרי החג שבעים הם, כנגד שבעים אומות שמתמעטים והולכים, סימן כלי' להם, ובימי המקדש היו מגינין עליהם מן היסורין.

ולכבשים – כנגד ישראל, שנקראו שה פזורה, והם קבועים, ומנינם תשעים ושמונה כללות מהם תשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה".

וצריך ביאור:

הרי הכתוב אומר: "לפרים לאילים ולכבשים"; ואם כן, למה פירש רש"י רמז ב"פרים" – שהם כנגד האומות, ורמז ב"כבשים" – שהם כנגד ישראל, ואילו על "אילים" לא פירש כלום?!

ואם נפרש שבדרך הפשט אין רמז המתאים בקשר למספר האילים (ולכן לא פירש רש"י כלום) – הרי שעדיין יקשה בהכתוב עצמו: הלמאי מפסיקה התורה בין הפרים (שכנגד האומות) לבין הכבשים (שכנגד ישראל) ב"אילים"?

ב. ויש לומר הביאור בזה:

הנה לעיל בקרבנות של חג הפסח (כח, יט) פירש רש"י: "פרים – כנגד אברהם, שנאמר: ואל הבקר רץ אברהם. אילים – כנגד אילו של יצחק. כבשים – כנגד יעקב, והכשבים הפריד יעקב".

ויש לומר, שהרמזים כאן (בקרבנות של חג הסוכות) אינם בסתירה אל הרמזים שם (בקרבנות של חג הפסח), אלא שיש קשר בין הרמזים:

על אברהם נאמר "אב המון גויים נתתיך", שהוא "אב" לכל האומות (לך לך יו, ה ובפרש"י שם). ולכן אין סתירה בין זה שה"פרים" הם כנגד אברהם, לבין זה שהשבעים פרים שבחג הסוכות הם כנגד שבעים אומות [וכן פירש במשכיל לדוד פרשתנו. וראה גם פנים יפות כאן];

ולאידך, יעקב שייך לבני ישראל בלבד, שהרי בשונה מאברהם ויצחק שיצאו מהם ישמעאל ועשו, היתה "מיטתו שלימה" (רש"י ויחי מז, לא. ובכ"מ) – ולכן זה שה"כבשים" הם כנגד יעקב, עולה בקנה אחד עם זה שה"כבשים" שבחג הסוכות הם כנגד ישראל [ומנינים תשעים ושמונה לכולות מהם תשעים ושמונה קללות"].

ונמצא, שבקרבנות חג הפסח הרי ה"פרים" וה"כבשים" רומזים לאברהם ויעקב עצמם; ואילו בקרבנות חג הסוכות רומזים ה"פרים" וה"כבשים" להמשך הדורות הבא מהם: ה"פרים" כנגד שבעים אומות, שאברהם נקרא "אב" של כולם; ואילו ה"כבשים" כנגד בני ישראל, יוצאי חלציו של יעקב.

ג. ומעתה יש לבאר לפי זה גם בנוגע ל"אילים":

בקרבנות של חג הפסח ה"איל" רומז ליצחק עצמו – ואילו בקרבנות של חג הסוכות רומזים ה"אילים" לשני בניו של יצחק: יעקב ועשו.

ובזה יתבאר גם טעם השינוי, שדוקא בחג הסוכות מקריבים בכל יום "אילים שנים" – בשונה מחג הפסח ושאר המועדים, שבהם מקריבים "איל אחד" בלבד: בקרבנות חג הפסח רומז ה"איל" ליצחק עצמו, שהוא אחד; ואילו בקרבנות חג הסוכות רומזים ה"אילים" לבניו של יצחק, שהם שנים – יעקב ועשו.

ומעתה יובן מדוע הפסיקה התורה ב"אילים" – בין ה"כבשים" לבין ה"פרים": בתחילה באים הפרים שכנגד שבעים אומות; לבסוף באים הכבשים שכנגד ישראל; ובתור "ממוצע" הם ה"אילים שנים", שכנגד עשו (האומות) ויעקב (ישראל).

ומהאי טעמא רש"י אינו מחפש רמז מיוחד על מספרם הכולל של האילים – כי האילים אינם ענין לעצמם, אלא הם רק "ממוצע" בין ה"פרים" וה"כבשים".

– שהרי (נוסף לכך שילך ויגדל הסכום שמשלמים הלקוחות מידי שנה בשנה) התשלום שמתחייבת חברת הביטוח הוא לאחר מאה ועשרים שנה, ובמילא, כשהלקוחות יאריכו ימים, יהיו כולם (הן הלקוחות והן חברת הביטוח) מרוצים... וכיון שכן, הרי, כל המאמץ שמשקיע הסוכן של חברת הביטוח להסביר ללקוח שצריך לדאוג גם שמא יהי באופן אחר (בניגוד לרצון שניהם...) אינו אלא בדיבור בעלמא – לצורך פרנסתו, לשכנע את הלקוח שיסכים לשלם סכום מסויים בכל שנה ושנה עבור רכישת פוליסת הביטוח, ומבטיח לו אחד מן השתיים: או שיאריך ימים ושנים טובות, או – אם ח"ו לאו – שחברת הביטוח תשלם עבורו, ו"הברירה" בידו לבחור בדרך הטובה!...

שני אופני עבודה עם הנפש הבהמית

ויש לבאר הלימוד וההוראה מזה בעבודת ה':

עבודתה של נפש האלקית עם נפש הבהמית יכולה להיות בשני אופנים:

אופן א' – "להמית" את הגוף ונפש הבהמית (כמארו"ל (ברכות סג, ב) "אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עלי"), ע"ז ש"יזכיר לו יום המיתה", ואינו מסתפק בהזכרה בדיבור, אלא מתנהג כן בפועל – שממית את עצמו ע"י תעניות וסיגופים ("דאָ האָט ער אַ תענית, און דאָ האָט ער אַ סיגוף") וכו', ככל פרטי הענינים המבוארים בספרים.

ואופן הב' – שהזכרת יום המיתה אינה

– כידוע מ"ש המגיד שכאשר נעשית נקבובית קטנה בהגוף נעשה נקב גדול בהנשמה ("אָז עס ווערט אַ קליין לעחילי אין גוף ווערט אַ גרויסער לאָך אין נשמה"), ובמילא, צריכים לשמור על שלימות הגוף מצד יוקר מעלת הנשמה, ויתירה מזה, שהגוף כשלעצמו הוא מהדברים הכי יקרים ("איינער פון די טייערסטע זאַכן"), כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות אביו כ"ק אדמו"ר [מוהרש"ב] נ"ע, שהראה לו את ידו, באמרו: ראה כמה יקר גופו של יהודי, שבשבילו "שפכו" כל כך הרבה ("צוליב אים האָט מען אויסגעגאָסן אַזוי פיל") תורה ומצוות! –

וכל עיקרה של ההפחדה אודות "יום המיתה" אינה אלא כדי להוציא ("ארויסקריגן") מהגוף ונה"ב את ה"תשלום" שצריכים לשלם להקב"ה מידי יום ביומו ע"י לימוד התורה וקיום המצוות, אבל רצונה האמיתי של הנשמה הוא (לא במיתת הגוף ח"ו, אלא אדרבה) בהמשך העבודה והשימוש של נה"ב והגוף לאורך ימים ושנים טובות – כמשל הסוכן של חברת ביטוח-חיים שמזכיר ללקוח את יום המיתה אך ורק כדי להוציא ממנו את

לקט מתוך דברות קודש
בענייני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
הדברים באו כאן באופן שנאמרו, כמעט ללא עריכה, מלבד
שינויים קלים להקל על הקורא

תעניות וסיגופים

במקום לילך ולהכריז שיש אפשרות לקנות חיים, ישנו מי שמהלך ומכריז
להיפך - שצריכים לדאוג ולהסדיר מעכשיו מה יקרה לאחר מזה ועשרים שנה
/ ראה כמה יקר גופו של יהודי, שבשבילו "שפכו" כל כך הרבה ("צוליב אים
האָט מען אויסגעגאָסן אַזוי פיל") תורה ומצוות!

מסופר בגמרא (ע"ז יט, ב) "מכריז רבי
אלכסנדר מן בני חיי מאן בעי חיי, כנוף
ואתו כולי עלמא לגבי אמרי לי' הב' ה' ה'
חיי, אמר להו מי האיש החפץ חיים וגו'
נצור לשונך מרע וגו' סור מרע ועשה טוב
וגו'".

ומזה נשתלשל בלעומת-זה באופן הפכי
- מסחר ("ביזנעס") של "ביטוח חיים"
("לייף אינשורענס"):

במקום לילך ולהכריז שיש אפשרות
לקנות חיים, "מי האיש החפץ חיים",
שיש לו עצה לאריכות ימים ושנים טובות
(כבסיפור הגמרא) - ישנו מי שמהלך
ומכריז להיפך - שצריכים לדאוג ולהסדיר
מעכשיו מה יקרה לאחר מזה ועשרים
שנה... ולכן כדאי לכל אחד לרכוש פוליסה
של ביטוח-חיים: בנתינת סכום קטן בכל
שנה ושנה, מבטיחים לו, שבבוא הזמן
יסדרו הם את כל העניינים הדרושים כו'
בהתאם לרצונו.

האמת היא שחברת הביטוח עצמה
רוצה וחפצה שלקוחותי יאריכו ימים

ד. ויש להוסיף רמז בענין זה:

הנה רש"י מדייק בלשונו ואומר: "אילים - כנגד אילן של יצחק". והיינו, שאין כאן
רק רמז על יצחק בכלל, אלא על "אילן של יצחק" באופן פרטי.

ולפי זה צריך הסבר בענין ה"אילים שנים" (שמקריבים בחג הסוכות), שנתבאר שהם
כנגד יעקב ועשו - מה שייכותם לאילן של יצחק? אמנם מוכן ששניהם בנים של יצחק,
אבל איפוא רואים באיל (של יצחק) את ההתחלקות לשנים?

אלא:

ידועים דברי חז"ל (פרקי דרבי אליעזר פל"א), על שתי קרניו של האיל: "של שמאל נשמע
קולו ע"ה הר סיני . . וקרן של ימין . . עתיד לתקוע בו לעתיד לבוא".

וכד דייקת שפיר, הרי ששתי קרניים אלו של האיל - מקבילות הן ליעקב ועשו
("אילים שנים"):

"קרן של שמאל" שנשמע קולה במתן תורה - שייכת דוקא לישראל, זרע יעקב. שהרי
התורה היא "מורשה קהילת יעקב", וגוי שעוסק בתורה חייב מיתה (סנהדרין נט, א);

אולם "קרן של ימין" שבה יתקע בגאולה העתידה, הרי היא שייכת גם לעשו, לאומות
העולם, וכמו שנאמר: "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו
שכם אחד" (צפני' ג, ט). כי משיח יפעל עילוי ושלמות לא רק בישראל, אלא ש"יתקן את
העולם כולו לעבוד את ה' ביחד" (רמב"ם הל' מלכים ספ"א), במהרה בימינו.

כמה שיותר כסף-זבל כך יהיו פירות רוחניים טובים יותר

בעבודתי יש 'מחסור' ב'כסף-זבל', והמחסור בכסף-זבל הנו בכל עניני עבודתי - בלי עין הרע.

פעולת 'שעת הדת' השבועית - כרגע בקרב 0003 ילדים - כן ירבו, ואם היו לי אמצעים כספיים היה אפשר להגיע גם לפעילות בקרב עשרת אלפים או שתים עשרה אלף ילדים.

בתי הספר לבנות - בית רבקה ובית שרה - ישנם כיום 02-32 בתי ספר, אם היו לי האמצעים הכספיים היה אפשר כבר היום לייסד עוד 05 בתי ספר לבנות ועוד כמה 'בתי ספר תיכוניים' ובתי הספר למורות.

עניני הדפוס חשובים ביותר, ספרי לימוד שונים מונחים מוכנים להוצאה לאור, ספרי סיפורים, ספרי היסטוריה, כולם עבור הנוער, וזהו פרויקט חינוכי גדול וחשוב, המהווה פיקוח נפש ממש.

וכך גם לגבי שאר המטרות - כל העבודה תלויה רק באמצעים הכספיים, וזהו הענין שהכסף לשלעצמו הוא שום דבר, כפי שידידינו מר סטולמן אומר, אולם כאשר משתמשים בו למטרות חשובות הרי הוא חשוב ביותר, כמה שיותר כסף-זבל כך יהיו פירות רוחניים טובים יותר.

ידידו הדורש שלומו ומברכו.

(תרגום מאגרות קודש ח"ה עמ' תקכג-ד)

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

מדוע לא נמנו "להודיע חיבתך"?

ויהי אחרי המגפה, ויאמר ה' גו' שאו את ראש כל עדת בני ישראל

ויהי אחרי המגפה וגו' - משל לרועה שנכנסו ואבים לתוך עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות (כו, א-ב. רש"י)

לעיל בפ' תשא (ל, טז) בא הציווי למנות את ישראל לאחר חטא העגל, ומפרש רש"י: "נצטוו למנותם... אחר מעשה העגל, מפני שנכנס בהם מגפה... משל לצאן החביבה על בעלי" שנפל בה דבר, ומשפסק אמר לו לרועה: 'בבקשה ממך, מנה את צאני ודע כמה נותרו בהם' - להודיע שהיא חביבה עליי". וצריך ביאור, מדוע כאן אין רש"י מזכיר כלל שהמנין הוא מצד "שהיא חביבה עליי", כי אם שהוא "לידע מנין הנותרים"?

ויש לפרש בפשטות:

המנין כאן בא לאחר שנכשלו ישראל בחטא ד"בועל ארמית", שהוא חטא חמור ביותר, וכפי שהביא רש"י לעיל (בלק כה, ז) שמחמת חומרת החטא אין מחכים שיהיו עדים ובית דין אלא "קנאין פוגעין בו" מיד. וא"כ, במצב זה לא יתכן שהקב"ה יראה בגלוי את חיבתו לישראל, שהרי בלשון רש"י לעיל (בלק כד, יד) "אלקיהם של אלה שונא זמה הוא".

ויומתק יותר ע"פ מה שכתב הרמב"ם (הל' איסור פ"ב ה"ז) בנוגע לחטא זה ש"יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו שהבן מן העורה בנו הוא לכל דבר ובכלל ישראל נחשב כו' והבן מן הכותית אינו בנו". ונמצא, שלא כבשאר החטאים שגם אחרי החטא נשארים בגדר "ישראל", הרי בבועל ארמית, מכיון שהבן הנולד שהי' צריך להיות "בכלל ישראל" עובר להיות "כותי" ר"ל, הרי גם עונשו של חוטא זה הוא מדה כנגד מדה, שבנוגע לחביבותו אינו נחשב חלק מה"צאן" אלא כאילו יצא ל"חוץ".

ובמילא, לא שייך כאן מנין מצד חביבותם של

ישראל, כי אלו שלא חטאו אינם בגדר "נותרים" מהחוטאים, אלא נחשבים כאילו אין שייכות ביניהם. והא שלפועל נמנו ה"נותרים" אינו בקשר לחביבותם, אלא הוא מנין מיוחד של "הרועה", שאינו מונה את הצאן בגלל חביבותם אלא בגלל תפקידו כרועה שעליו לשמור צאנו ולידע מנינם המדויק.

(עי' לקוטי שיחות ח"ה עמ' 331 ואילך)

דברה תורה כלשון

בני אדם

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּכָא אִשְׁרִי צִיּוּנָה ה' אֶת מֹשֶׁה

להפסיק הענין, דברי רבי ישמעאל, לפי שעד כאן דבריו של מקום, ופרשת נדרים מתחלת בדיבורו של משה - הוצרך להפסיק תחילה ולומר שחזר משה ואמר פרשה זו לישראל, שאם לא כן יש במשמע שלא אמר להם זו, אלא בפרשת נדרים התחיל דבריו (ל, א. רש"י)

לכאורה יש להקשות, מדוע הוצרך הכתוב לכתוב פסוק שלם "להפסיק הענין", הרי הו"ל לכתוב בתחילת הפרשה "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" במקום "וידבר ה'" ואז לא הי' צריך להוסיף פסוק שלם? ויש לבאר בפשטות:

רש"י מביא פירוש זה בשם רבי ישמעאל, ורבי ישמעאל לשיטתי דס"ל "דברה תורה כלשון בני אדם" (סנהדרין סד, סע"ב ועוד), ובמילא רגילה התורה בסגנון כזה. ואין מקום לקושיא שלאחרי שנאמר הסיפא, רישא למה לי, או דהו"ל לכתוב הרישא באופן אחר, כי כך הוא דרך התורה לכתוב כך.

ומשום כך הביא רש"י שם בעל מאמר זה, שלא כדרכו ברוב המקומות, שאינו מביא שם האומר את הפירוש, כי בזה מרמז שפירוש זה הוא לדברי האומר ש"דברה תורה כלשון בני אדם".

(עי' לקוטי שיחות ח"ה עמ' 337 הע' 29)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

חשיבותו של הכסף-זבל

"כסף הוא זבל", אולם כאשר משתמשים בו למטרות חשובות משפיע הכסף-זבל פעולות טובות ביותר, במטרה החשובה של גידול ריבוי פירות טובים. בעבודתי יש 'מחסור' ב'כסף-זבל', והמחסור בכסף-זבל הנו בכל עניני עבודתי - בלי עין הרע

הגורם החשוב שמביא את כח הצומח לידי ביטוי

...ידידנו היקר מר סטולמן אמר ש'כסף הוא שום דבר' ("געלט איז גארנישט"), והערתי על כך שכאשר משתמשים בכסף עבור מטרות טובות וחשובות או-אז הכסף חשוב ביותר ומגיע לתכליתו האמיתית.

הנני מוצא לנכון לבאר היטב את דבריי באמצעות משל, מדבר נחות הפועל הטבה בהוצאת פירות של דבר גדול ונעלה וחשוב ממנו.

על אף שה' יתברך ברא את האדמה כך שהיא תהווה אוצר לחלק גדול וחשוב מהמינרלים, וכח מסנן מסויים עבור מים חיים, הנה הכח העיקרי של האדמה הנו כח הצמיחה, כאשר כל הצרכים החשובים ליכול התבואות, לכל הפירות המשובחים, ולכל הנוי שבצמחים, כל אלו באים מכח הצמיחה שהטביע ה' יתברך באדמה.

אחד מהדברים הנחותים שישנם הנו זבל הבהמה, ודוקא הזבל של הבהמה הוא הגורם החשוב שמביא את כח הצומח לידי ביטוי, על מנת שיביא פירות משובחים בכמות ובאיכות.

"כסף הוא זבל", אולם כאשר משתמשים בו למטרות חשובות משפיע הכסף-זבל פעולות טובות ביותר, למען המטרה החשובה של גידול ריבוי פירות טובים.

היחס למקיים מצוה שלא לשמה

הריגת זמרי - אכזריות או השכנת שלום / אין לזלזל במקיים מצוה לתועלת עצמו / אין זו גאוותו של הזולת כי אם גאוותו ועצלנותו שלו / הבחינה האמתית בהנהגת האדם

לאחר שקם פנחס והרג את זמרי בן סלוא וכזבי בת צור, ובכך עצר את המגיפה מעל בני ישראל, מסופר בדברי רז"ל ש"היו השבטים מבזים אותו", שהזכירו את ייחוסו של פנחס שהיתה אמו ממשפחת יתרו "שפיטם עגלים לעבודה זרה". ועל כך מכריז השי"ת בריש פרשתנו "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" - שייחוסו האמתי הוא אחר אבי אביו, אהרן הכהן (ריש פרשתנו ובפרש"י).

ויש לתמוה, מניין בא אותו ביזיון זה שהיו השבטים מבזים את פנחס, דאם היו סבורים שמעשהו בהריגת החוטאים הי' נכון, הרי אין שום מקום לבזותו, ואדרבא הוא ראוי לשבח; ואם לדעתם הי' אסור לו להרגם, משום שלא ידעו את ההלכה ש"קנאים פוגעים בו", הרי הי' להם לבזותו ולפוסלו מחמת חטא רציחה שלא כדין, ומה ראו לבזותו על מעשי אבי אמו בשעה שהוא עצמו רוצח לפי דעתם?

ויש לבאר את תוכן טענתם של השבטים על פנחס, אשר מטענתם יש ללמוד הוראות נחוצות ויסודיות ביחס הראוי בין אדם לחברו, וכפי אשר יתבאר.

הריגת זמרי - אכזריות או השכנת שלום

כאשר הביא זמרי את המדינית לפני משה ועדת בני ישראל וטען טענותיו, עמדו

כולם ולא עשו מאומה, והיחידי שקם וקיים את ההלכה ש"קנאים פוגעים בו" הי' פנחס. והנה, בין כל עדת ישראל בודאי היו עוד שידעו מהלכה זו, ומכל מקום לא קם איש מהם לעשות את הדרוש, מלבד פנחס.

ומכיון שכן, הרי אף שידעו השבטים שכדין עשה פנחס, והי' זמרי ראוי שקנאים יפגעו בו, מכל מקום ראו לנכון לבזותו בכדי להגן על כבודם של משה וכל ישראל שלא קיימו הלכה זו.

וטענתם היתה, שהריגתו את זמרי לא נבעה מיראת שמים ומדאגתו לקיום רצון ה', אלא מטבע האכזריות המושרש בו בירושה מזקנו, יתרו. וזהו שאמרו "הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה", שפיטם עגלים בכדי לשחטם לאחר מכן הוא מעשה אכזרי, ופנחס שהי' נכדו ירש ממנו את טבע האכזריות, ואם כן, אף שהריגת זמרי מתאימה להלכה, מכל מקום הרי הסיבה למעשה זה אצלו היתה פסולה.

ומשטענו כן ישראל, "בא הקב"ה ויחסו לאהרן", להודיע לכל שאדרכא, טבעו של פנחס הוא טבע של השכנת שלום בין איש לרעהו, הבא לו בירושה מאהרן הכהן, שהי' "רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה" (רש"י חוקת כ, כט). וזהו גופא הטעם למה שהרג את זמרי, בכדי להשכין שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, כפי שאכן מודיע הקב"ה: "השיב את חמתי מעל בני ישראל".

אין לזלזל במקיים מצוה לתועלת עצמו

והנה, הוראה כללית נחוצה ויסודית יש לו לאדם ללמוד מטענת בני ישראל ומענה הקב"ה:

לעתים רואה האדם את רעהו שלומד תורה בהתלהבות, או מהדר באופן מיוחד בקיום מצוה, אך הרואה אינו מתפעל ומכבד את העושה, מכיון שלפי הבנתו אין מעשה זה נובע מקדושה, אלא לתועלתו העצמית של אותו העושה, להתייחר ולהתגדל על ידו וכיוצא. ובראותו זאת הרי הוא שולל את מעשהו של הזולת, ומתייחס אליו בזלזול ובביטול.

אבל דרך זו שגויה היא, ומכמה טעמים:

א. גם לו יצויר שאכן ראייתו נכונה היא, והזולת עושה את מעשהו לתועלת עצמו, הרי כבר הורו רז"ל (פסחים נ, ב) "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות – אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". וממילא נכון הדבר שימשיך לעסוק בתורה ומצוותי, אף אם לתועלתו האישית, שהרי מכך יגיע לאחר זמן לעבודה לשמה.

ויתירה מזו, שכבר בעת קיום המצוה שלא לשמה, הנה בפנימיות נפשו רוצה הוא לקיים מצוות השי"ת לשמה, אלא שרצון זה הוא בפנימיות ובהעלם. ועל כך רמזו

וסברא ע"ד אפשרית לא לשמוע, ולפתע פתאום העתקה לאוירה וכו' שלא לשמוע וכו' וצריכים להיות עצמאיות, לא רק בנוגע לאב ובעל גשמי אלא גם וכו'.

ולכן ההקדם להעמיד על האמת, אשר גם במקומם עתה התורה והמצוה בתקפם עומדים ואדרבה נמצאות בארץ אשר "עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה"² ונמצאות בפלטרין של מלך, ולכן העצמאות צריכה להתבטא בהוספה בעיני יהדות וערכי יהדות ועד כדי להשפיע על הבעל והילדים וכל עמדת הבית בכיון האמור.

מובן שהאותיות צריכות להשתוות בהתאם לרמת הבנתן והידיעות של חוגים שונים מנשים הנ"ל, אבל כנראה שהתוכן מוכרח בכל החוגים, הן מהאדוקים ביותר והן וכו', ואשרי חלקו של כל אחד שיפעול בהאמור, והובטחנו "הבא לטהר מסייעין אותו"³.

(אגרות קודש חכ"ב עמ' קה-י)

נחוץ שתדע את הדינים כיצד לנהל בית יהודי

מכיון שהאשה היא עקרת הבית, אשר קובעת במידה רבה את כל ההנהגה של חיי הבית והמשפחה. . נחוץ שהיא תדע את הדינים כיצד לנהל בית יהודי, ולא מספיק להסתמך על מה שהיא למדה מהאמא שלה או מאחותה הגדולה, אלא נחוץ שתלמד בעצמה את הדינים הללו, בייחוד בארצות הברית, שם החיים אינם כה קלים כפי שהיה רגיל להיות ב"בית הישן".

יתירה מזו, נחוץ לאם להיות בעלת ידיעה בתורה על מנת להיות מעורבת בלימודי התורה ובשיעורי הבית של הילדים שלה.

הייתי מציע גם שיהיה לך שיעור קבוע עם בעלך בפרשת השבוע ואולי גם באיזה תחום אחר שהוא בעל ענין מיוחד. אם יש צורך בכך, ישנם גם ספרים ומקורות מתאימים באנגלית.

כל האמור למעלה יחזק את היחסים במשפחה, הן בין ההורים והן עם הילדים, ויכול להוסיף מידה רבה מאוד לשביעות הרצון האישית ולהגשמה העצמית.

(תרגום מאנגלית – 'מורה לדור נכון' ח"ב עמ' 77 ואילך)

(2) דברים יא, יב.

(3) שבת קד, א.

בלשונם "מתוך שלא לשמה בא לשמה": "מתוך שלא לשמה" – מן ה"תוך" והפנימיות של המצוה שלא לשמה, שהיא הכוונה לשמה, הרי סוף רצון זה להתגלות עד ש"בא לשמה" שמקיים מצוה לשמה בגלוי (וראה לקוטי שיחות ח"כ עמ' 51).

ב. מכיון שעיסוק הזולת בתורה ומצוותי, הוא על פי ציווי חז"ל "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה", גם כאשר כוונתו אינה רצוי – הרי חלילה מלבטלו ולזלזל בו. דאם יראה שחברו מזלזל בו, הנה לאו דוקא שהדבר יביאו לקיום תורה ומצוות מתוך כוונה נכונה לשמה, אלא להיפך – שיחדל לגמרי מקיום אותה הנהגה טובה. ועל כן ההנהגה הנכונה היא לעוררו רק על נחיצות קיום המצוה לשמה, ובזה לזרז את התגשמות "מתוך שלא לשמה בא לשמה".

ג. והעולה על כולנה – הנה מוכח ממעשה פנחס והשבטים, שאין האדם יכול לשפוט כוונותיו של חברו. שהשבטים היו מבזים אותו לפי שחשבו שמעשהו נבע ממידת האכזריות שבו, ובא הקב"ה וגילה שטעות גמורה היא, ומידת השכנת שלום היא שהביאתו לנהוג כן. ומזה ילמד האדם שהשי"ת לבדו הוא יראה ללבב, והוא היודע את המתרחש בלבו של מקיים המצוה או הלומד תורה, אם עושה לשמה או לתועלת עצמו, והאדם הרואה אינו יכול כלל לדעת כוונותיו של מקיים המצוה.

אין זו גאווה של הזולת כי אם גאווה ועצלנות שלו

כאשר חושב האדם שזולתו לומד תורה בחיות ובהתמדה בכדי להתייחר וכדומה, הנה נדמה לו אשר הוא עצמו אוהז במידת הביטול והענוה, ואשר על כן אין הוא מסוגל לסבול את החיות בלימודו של הזולת, הנובעת לדעתו מגאווה ומידות רעות.

וממעשה פנחס יש ללמוד, אשר פעמים שהדבר הוא להיפך: שהשבטים נהגו שלא כדין, ופנחס דוקא עשה כראוי מצד מידות טובות שבו.

וכמו כן באותו המבטל זולתו, הנה מה שחושב את לימודו של זולתו לגאווה, הרי באמת בא הדבר מחמת גאווה שלו. דכאשר רואה את זולתו לומד בחיות מיוחדת, אינו מסוגל לסבול אשר לרעהו תהי' מעלה עליו, ועל כן מוצא הוא כל מיני טעדיק בכדי להוכיח לעצמו אשר זולתו אינו נעלה הימנו, מכיון שלימודו בא ממידות רעות.

המבטל חושב בדעתו שהוא העניו האמתי שאינו מסוגל לסבול ריח גאווה, והאמת היא אשר דוקא מחמת גאווה אינו יכול להכיל בדעתו את מעלת זולתו. ואילו הי' עניו באמת, הרי הי' מתמלא בקנאת סופרים ומרבה חכמה לעצמו, אלא שמכתו כפולה: מחד הוא בעל גאווה אינו יכול לסבול מעלת זולתו, ונוסף על כן הוא עצל, ואינו מתאמץ להשיג גם כן את מעלתו ולהרבות חכמה. ועל כן בא הוא בהמצאה המניחה את דעתו, שגאווה של הזולת היא המביאתו ללימוד מיוחד זה.

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

לימוד התורה לנשות ישראל

ויקרב משה את משהפֿון

ראויה היתה פרשה זו להכתב על ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן (פנחס כז, ה. רש"י)

הנחיצות שבקיום שיעורי תורה לנשים

...ובפרט רצוני לעוררו להמשיך ולהרחיב את שעוריו לנשים, שע"י זה מחזקים ומשפיעים שישפרו את משפחותיהן ביהדות בכלל ובחינוך הבנים והבנות בפרט, ואפילו כשהילדים מתנהגים בדרך התורה, הנה למרבה הצער חסרה ברובא דרובא ידיעה אודות הרבה דינים ומנהגים, וחסרה גם לאמהות הידיעה כדי שתוכלנה להשיב על שאלות רבות של הילדים המתעוררות אצל ילדים ע"י חברים וע"י סיבות מסיבות שונות.

רז"ל גם כבר אמרו' ש"אין מזרזין אלא למזרזין", ולכן הנני מקוה לקבל ממנו בשורות טובות מהתפתחות ענין זה וכן מענינים אחרים.

(תרגום מאגרות קודש ח"יב עמ' ק)

העצמאות צריכה להתבטא בהוספה בעניני יהדות

...ומסיימים בטוב לסיום מכתבה על דבר השיעור לפני נשים מעדות המזרח, אשר דבר גדול הוא ביותר וביותר, שהרי בעיא מיוחדת בנוגע לנשים אלו, שקודם בואם לאה"ק ת"ו הי' סדר חייהם מיוסד על מילוי פקודת האב ולאחרי כן הבעל בלי כל היסוס

הבחינה האמתית בהנהגת האדם

וכלל יכלול האדם לעצמו, אשר דרך קלה וברורה היא לבחון מניין בא הרגש מסוים, אם מצד הקדושה או מיצר הרע: אם מביא הדבר להוספה בקיום התורה ומצוותי, אות היא כי בא הדבר מצד הקדושה, אך אם גורם ההרגש לחלישות ולחטא, בודאי עצת היצר היא.

וכמו כן בנידון דידן, שהשקפתו על מעשי זולתו מביאתו לכך שהוא בעצמו אינו לומד בחיות בהיפך מהוראת חז"ל "לעולם יעסוק אדם" וכו', וכמו כן מביט על חברו בעין הביקורת בניגוד להלכה "והוי דן את כל האדם לכף זכות" (אבות פ"א מ"ו). וממילא אות גמורה היא שטענותיו על הזולת הן עצת היצר המחפש להחטיאו, כי הבחינה לכל ענין בעבודת האדם, היא המעשים הנגזרים כתוצאה מאותה הדרך שנוקט בה.

בכלל, יספיק שבהגיעו לחיוב יקיים גם דבר זה. וכן הוא בעניננו, דכיון שהצורך במצוות אלו אין לו קצבה, ורק כדי שלא יאבד את כל ממונו קבעו שיעור לצדקה, מעשר או חומש (ולא יותר), הרי קשה ביותר שיתקבל ענין זה בשכלו של תינוק, דכאשר יש עני נצרך, ואין מעשר או חומש נכסיו מספיקין לו כל מחסורו, אוסרים עליו לבזבז יותר מחומש (וישאר העני בדוחקו, או בפדיון שבויים שישאר בשביו)! ולזה אמרו שאין פוסקין עליהם צדקה כדי שלא יהי' ענין של בלבול כו' בכללות חינוכם.

פנינים

דרוש ואגדה

כחה של "הרהור תשובה"

ובני קרח לא מתו

הם היו בעצה תחלה ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בניהנם וישבו שם (כט, יח. רש"י)

מדברי רש"י אלו יש ללמוד גודל כחה של תשובה, שביכלתה לשנות ולהפוך את האדם מן הקצה אל הקצה:

בני קרח נמצאו בתחילה בקצה הכי תחתון, עד ש"הם היו בעצה תחלה", היינו שלא רק שנכשלו בחטא המחלוקת, אלא היו בגדר מחטיאים את הרבים, לחלוק על משה ועל הקב"ה; וגם תשובתם לא היתה תשובה גלויה, כי אם "הרהרו תשובה בלבם", באופן שלא נודעה לאיש. ואדרבה, תשובתם היתה "בשעת המחלוקת", היינו, שלפי ראות עיניים עדיין המשיכו במחלוקת, וביחד עם זה עלה בלבם הרהור תשובה, אלא שהרהור התשובה שלהם לא הי' חזק דיו לפעול עליהם שיפרשו בריש גלי מן המחלוקת.

ואעפ"כ, הנה לא זו בלבד, שבזכות הרהור תשובה זה נמלטו מן העונש שבא על עדת קרח, אלא עוד זאת, שגם בעת העונש גופא, בהיותם בלועים בגיהנם, היתה זאת ישיבה מתוך שלווה במקום גבוה ומבוצר, ועד שהגיעו לקצה הכי עליון, ש"אמרו שירה" (סנהדרין קי, סע"א), ודברי שירתם ותהילתם נכללו בספר תהלים (כ"ב טו, רע"א).

ומזה מובן בכ"ש וק"ו בנוגע לגאולה העתידה לבא, שפסק הרמב"ם "שסוף ישראל לעשות תשובה... ומיד הן נגאלין" (הל' תשובה פ"ז ה"ה), שלאחרי ריבוי התורה ומצוות שעשו ישראל במשך אריכות זמן הגלות, די ומספיק לישראל הרהור תשובה בלב להביא גאולתן של ישראל, במהרה בימינו אמן.

(ע"פ לקוטי שיהות חליג עמ' 174 ואילך)

בין הפרים לכבשים
משחרב בית המקדש

ומנחתם ונסכיהם לפרים לא יליים
ולכבשים

פרי החג שבעים הם כנגד שבעים אומות... ובימי המקדש היו מגינין עליהם מן היסורין. ולכבשים – כנגד ישראל שנקראו שה פוורה, והם קבועים, ומגינים תשעים ושמונה, לכלות מהם תשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה (כט, יח. רש"י)

לכאורה צריך ביאור, שבפרים שבאו להגין על האומות, מדייק רש"י שרק "בימי המקדש היו מגינין עליהם", אך בכבשים, שבאו "כנגד ישראל" אינו כותב שהגנה זו היתה רק "בימי המקדש"?

ויש לומר בביאור הדבר:

"תפלות כנגד קרבנות תקנום" (ראה ברכות כו, א-ב). ונמצא, שמה שפעלו בזמן שביהמ"ק הי' קיים על ידי הקרבנות, פועלים גם היום על ידי תפלה. אלא שחלוקה פעולת הקרבנות מפעולת התפלה, שקרבנות הגשמיים שהוקרבו בבית המקדש הגשמי פעלה פעולתה גם מחוץ לבית המקדש, ובגשמיות העולם. משא"כ פעולת התפלה היא רק באדם המתפלל בלבד (ראה לקו"ת פרשתנו עו, סע"ב).

ומעתה, פרי החג שבאו להגין על אומות העולם, הרי פעולה זו שייכת רק ע"י הקרבנות הגשמיים שהיו "בימי המקדש", שקרבנות אלו היו יכולים לפעול גם מחוץ למקדש ובעולם הזה הגשמי, אך משחרב המקדש בטלה הגנה זו.

משא"כ בכבשים שהם "כנגד ישראל", הרי קרבנות אלו "הם קבועים" ופעולתם קיימת לעולם, מאחר שגם על ידי תפלה שהיא "כנגד קרבנות" אפשר לפעול "לכלות מהם צ"ח קללות", וגם משחרב בית המקדש נשארת ההגנה מקללות אלו ע"י התפלה.

(ע"פ לקוטי שיהות חליג עמ' 205)

שזהו טעם הדין שכתב תיכף בהמשך לזה "אבל אין פוסקין עליהן צדקה כו' מפני שמצות אלו אין להן קצבה", דיי"ל שמצד דרכי החינוך א"א לחייב קטנים בחינוך בדבר שהצורך בו אין לו קצבה.

[ואולי יש להעמיס זה גם בלשון רש"י שכתב "צדקה אין לה קצבה דהא בכל שעתא קיימי עניים נמצאו נכסיהם כלים", דיש לומר, שאין כוונת רש"י שזהו הטעם שאין פוסקין צדקה על היתומים, לפי שחוששין שע"ז יכלו (ויפסדו) נכסיהם, דודאי לא נתכוון לומר שהוא משום שבצדקה אין אפשרות לפסוק עליהם דבר שבקצבה באופן שלא יהי' חשש של "נכסיהם כלים", דכנ"ל זה אפשר; רק כוונתו לבאר הא דמצות צדקה הוי בגדר דבר שאין לו קצבה, וע"ז כתב "דהא בכל שעתא קיימי עניים (ואם יתן לכל עני ועני) נמצאו נכסיהם כלים", והיינו שהצורך בצדקה "אין לו קצבה" (אבל לא שמחוייבים ליתן מעות לצדקה בלי קצבה), והטעם שאין פוסקין על היתומים דבר שאין לו קצבה הוא מטעם חינוך, כדלקמן].

וביאור הדברים, בהקדם דמצינו שענין החינוך תלוי בחריפות וידיעת התינוק בכל דבר לפי ענינו (מג"א ושו"ע אדה"ז סי' שמג), שמה מובן יסוד בחינוך שאין מקום לחנך קטן בדבר שלא יוכל להתקבל בשכלו והבנתו עד כדי תמיהה כו', דבענין כזה מוטב להמנע מחינוך הקטן (כל זמן שאינו חייב בדבר, ורק בגדר חינוך בלבד), וסומכים שחינוכו בקיום התורה ומצוות

הוי דבר שאין לו קצבה, כיון שבעצם מצד גדר המצוה לכשעצמה אין לחיוב צדקה שיעור, ולכך בעשיר לא נתנו בזה שיעור (ורק שבמי שאין ידו משגת נתנו בזה קצבה, אבל אינו מעצם המצוה). ולפ"ז אתי דברי רש"י כפשוטם, ד"צדקה אין לה קצבה דהא בכל שעתא קיימי עניים נמצאו נכסיהם כלים".

אמנם, בזה עדיין לא תתורץ קושיין דלעיל מאי שנא יתומים משאר בני אדם, דממה נפשך, אי אין ידם משגת (ואיכא חשש שיכלו נכסיהם), גם בני חיובא אין צריכים לתת יותר מחומש (ואדרבה, איסור יש בדבר, עיין כתובות שם ע"א), ואמאי אין פוסקין צדקה על היתומים כפי השיעור דמעשר או חומש. ואי ידם משגת לתת הרבה (באופן שאין חשש שיכלו נכסיהם), אמאי אין פוסקין עליהם. ואת"ל דאיכא היכי תמצי להתחייב בצדקה אף בשנהנכסים כלים (כדעת הפוסקים שאם יש עניים עטופים ברעב לפניו שיש לחוש שימותו ברעב חייב לחלק להם כל מה שבידו ולא ישאיר לעצמו רק כדי חייו, עיין שאלת יעב"ץ שם ויפה מראה לירושלמי שם), אמאי אין פוסקין כן על היתומים.

והנראה בזה, דהכל כבר הדגיש לנו הרמב"ם במתק לשונו כאן בהא דכתב "אע"פ שאינן חייבין במצוה מכל אלו המצוות אלא כדי לחנכן", היינו, שכל עיקר חיובים אלו של האפוטרופוס רק מטעם חינוך אתינן עלה, ועפ"ז מובן דכן הוא לענין צדקה, שהקס"ד לפסוק עליהם צדקה הוא רק מטעם חינוך. ועפ"ז נ"ל,

שאינן פוסקין עליהן צדקה הוא אך "מפני שמצות אלו [צדקה ופדיון שבויים] אין להן קצבה".

ובתשובת מהר"ם מגלוגא שהביא היעב"ץ תי' דצדקה יש לה שיעור למעלה עד כמה יתן ולא יותר, אבל אין לה קצבה למטה כמה מחוייב לכל הפחות (עיין תוד"ה ומאי כתובות נ:), והדבר מסור בידי האדם להרבות ולמעט כפי חפצו ורצונו, ומהאי טעמא אין פוסקין צדקה על היתומים כי אין בידינו לעמוד על אומדן דעת היתומים כמה יהי' בדעתן ליתן אם רב אם מעט. וגם תירוצ' זה אינו מתיישב בפשטות ל' הש"ס (והרמב"ם), דמשמע שאין לה קצבה **למעלה**, וכדברי רש"י "נמצאו נכסיהם כלים".

ולזה נראה לבאר בדרך אחרת ומחודשת הטעם שצדקה אין לה קצבה ע"פ דברי הרמב"ם רפ"ז מהל' מתנות עניים "מצות עשה ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני אם היתה יד הנותן משגת", וכמה הלכות לאח"ז "בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת נותן לו כפי השגת ידו וכמה עד חמישית נכסיו מצוה מן המובחר כו'", וכתב בשאלת יעב"ץ שם, דמלשון הרמב"ם מוכן דאיכא תרי גוונא צדקה, צדקה שיש לה קצבה היינו מעשר וחומש, והוא במי שאין ידו משגת למלאות מחסור העני בשלימותו, ועוד סוג, בעשיר גדול ש"יד הנותן משגת" דחייב "לתת לעני די מחסורו ואין בזה שיעור אחר אלא כדי צרכו".

ועפ"ז י"ל שהן הן דברי הש"ס דצדקה

שם סק"ח). ובודאי יוקשה לדעת הפוסקים דכיון שצדקה היא דבר שאין לו קצבה אין פוסקין עליהם צדקה אפילו בקצבה (עיין ב"ח יו"ד שם ובשו"ת שלו סי' כה, שו"ת מהרי"ט ח"א סקכ"ז). ולכאורה זוהי שיטת הרמב"ם שכתב בסתם "אין פוסקין עליהם צדקה", דמשמע בפשטות שלעולם אין פוסקים.

והנה המפרשים נתחבטו בפירוש דברי הש"ס דצדקה הוי דבר שאין לו קצבה, והרי יש לה שיעור וקצבה, מעשר או חומש [כדאיתא בירושלמי ריש פאה דהא דתנן שגמ"ח היא מהדברים "שאין להם שיעור" הוא רק בגמ"ח "בגופו, אבל בממונו יש לו שיעור"], עיין שאלת יעב"ץ ח"א סי' א-ג, צפע"נ לרמב"ם סוף הל' ערכין. ולכאורה עומק קושייתם היא היא קושייתנו הנ"ל.

והמפרשים הנ"ל תירצו בכמה אופנים, ולכאורה צ"ע במה שתירצו. דבתשובת החכם צבי שהביא היעב"ץ שם תי' דכוונת הש"ס היא דעבדינן ליתומים "כל דבר שזמנו קבוע וחובת הגוף", משא"כ צדקה שהיא דבר "שאין זמנו קבוע ולא חובת הגוף לחוד אלא כברכת ה' אשר נתן לו כו' ובידו להרבות כו'", ו"כיון שאפשר להיתומים לקיימה לכי גדלי ולהשלים מה שהי' ראוי לינתן מנכסים בקטנותו כו' עדיף טפי שלא יתנו האפוטרופסים אלא הם בעצמם לכי גדלי" (ועי"ש מה שפי' בכוונת רש"י "נמצאו נכסיהם כלים"). אבל קשה לפרש כן בלשון הרמב"ם שלא הזכיר דבר וחצי דבר מתנאי ד"זמנו קבוע וחובת הגוף", וכתב בסתם שהטעם

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

בהא דאין פוסקין צדקה על היתומים

יפלפל בביאורי הפוסקים בהא דצדקה חשיבא מצוה שאין לה קצבה, ועפ"ז יחדש ביאור בטעם הדין שאין פוסקין צדקה על יתומים

כלים" שייכא בנכסים של כל אדם, ועכצ"ל דהטעם פשוט שאין חוששין לזה, מחמת שחייב צדקה תלוי בהישג יד הנותן, כמ"ש הרמב"ם בהל' מתנות עניים פ"ז ה"ה דאם "אין יד הנותן משגת, נותן לו [לעני] כפי השגת ידו, וכמה עד חמישית נכסיו מצוה מן המובחר, ואחד מעשרה בנכסיו בינוני כו'", וא"כ ה"ה ליתומים, ואמאי אין פוסקין עליהם צדקה כפי השגת ידם, מעשר או חומש מנכסיהם.

וגם למה שפסק הרמ"א ביו"ד סי' רמח ד"דוקא צדקה שאין לה קצבה [אין פוסקין] . . . אבל . . . צדקה שיש לה קצבה כגון שהיו להם עניים קרובים והי' להם קצבה מאביהם כל שנה ושנה כו' נותן מנכסיהם הקצבה לקרוביהם", עדיין קשה מ"ט אין פוסקין תמיד צדקה על היתומים עד מעשר או חומש מנכסיהם (ועיין בש"ך

כתב הרמב"ם בהל' נחלות פי"א ה"י "האפוטרופין עושים לקטנים לולב וסוכה וציצית ושופר ספר תורה ותפילין ומזוזות ומגילה, כללו של דבר כל מצות עשה שיש לה קצבה בין שהיא מדברי תורה בין שהיא מדברי סופרים עושין להם אע"פ שאינן חייבין במצוה מכל אלו המצות אלא כדי לחנכן, אבל אין פוסקין עליהן צדקה, ואפילו לפדיון שבויים מפני שמצות אלו אין להן קצבה". ומקורו בגיטין נב. "ועושין להן לולב כו' ואין פוסקין עליהם צדקה ואין פודין עליהן את השבויין ולא כל דבר שאין לו קצבה". ובפרש"י שם: "צדקה, אין לה קצבה דהא בכל שעתא קיימי עניים נמצאו נכסיהם כלים".

והנה יש לעיין בגופא דדינא, מאי שנא יתומים משאר בני אדם, הא האי דחיישינן ד"בכל שעתא קיימי עניים נמצאו נכסיהם